

Regelink
Ecologie & Landschap

Ecologische quickscan en heikikkeronderzoek

Actualisatie Sefonsterpolder, Gaasterland

In het kader van de Wet natuurbescherming en Natuurnetwerk Nederland

Colofon

Tekst en samenstelling	M. van der Hout & A. Brinkman
Foto's	M. van der Hout
In opdracht van	Provincie Fryslân (Friesland)
Naam opdrachtgever	A. Sijbrandij
Rapportnummer	RA17116-01
Status rapport	Definitief
Datum oplevering rapport	31 oktober 2017
Aantal pagina's	35
Collegiale toets	A. Clements
Wijze van citeren	Hout, M. van der, & A. Brinkman, 2017. Ecologische quickscan en heikikkeronderzoek. Actualisatie Sefonsterpolder, Gaasterland. In het kader van de Wet natuurbescherming en Natuurnetwerk Nederland. Rapport RA17116-01, Regelink Ecologie & Landschap, Mheer.

Regelink
Ecologie & Landschap

Regelink Ecologie & Landschap

Papenweg 5
6261 NE Mheer
085-7737676
info@regelink.net
www.regelink.net

Lid Netwerk Groene Bureaus

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Doel	5
1.3 Leeswijzer	6
2. Wet- en regelgeving	7
2.1 Wet natuurbescherming	7
2.2 Natuurnetwerk Nederland	10
2.3 Wet dieren	11
3. Werkwijze	12
3.1 Ecologische quickscan	12
3.2 Onderzoek naar heikikker	12
4. Omschrijving plangebied	14
4.1 Ligging	14
4.2 Beschrijving	14
4.3 Aanwezige ecotopen	14
5. Ingreep	16
6. Resultaten Ecologische quickscan	17
6.1 Beschermd gebied (Natura 2000 en NNN)	17
6.2 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn	17
6.3 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn	17
6.4 Beschermingsregime andere soorten	19
6.5 Bescherming van houtopstanden	21
7. Toetsing en effectbeoordeling Ecologische quickscan	22
7.1 Beschermd gebied (Natura 2000 en NNN)	22
7.2 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn	22
7.3 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn	22
7.4 Amfibieën	23
7.5 Beschermingsregime andere soorten	23
7.6 Bescherming van houtopstanden	24

8. Resultaten heikikkeronderzoek	25
9. Toetsing en effectbeoordeling heikikker	26
10. Conclusies	27
10.1 Beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN)	27
10.2 Beschermde soorten	27
10.3 Bescherming van houtopstanden	28
10.4 Samenvatting	28
11. Bronnen	30
11.1 Literatuur	30
11.2 Websites	30
Bijlage 1. Foto-impressie plangebied	31
Bijlage 2. Waargenomen heikikkers	33
Bijlage 3. Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten	34
Bijlage 4. Vrijstelling per provincie	36

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Provincie Fryslân (Friesland) wil in een deel van de Sefonsterpolder in Gaasterland een natuurlijke overgang creëren van agrarisch gebied naar bosgebied.

Volgens nationale en internationale regelgeving is het verplicht om voorafgaand aan deze ingreep onderzoek te doen naar de effecten op beschermde gebieden (Natura 2000 en Natuurnetwerk Nederland (NNN)) en het eventuele voorkomen van beschermde flora en fauna. Tevens is het volgens nationale regelgeving in sommige gevallen verplicht om melding te doen van het kappen van houtopstanden.

In 2014 heeft Regelink Ecologie & Landschap in opdracht van Dienst Landelijk Gebied een ecologische quickscan in het plangebied uitgevoerd (Berghuis, M.T., 2014). Daarnaast is een aanvullend onderzoek gedaan naar soorten die onder de Flora- en faunawet beschermd waren (Berghuis, M.T., 2015). Uit dit laatste onderzoek bleek dat heikikker (*Rana arvalis*) in het plangebied voorkomt.

Sinds 1 januari 2017 vervangt de Wet natuurbescherming de Flora- en faunawet. Onder de nieuwe wetgeving is een aantal andere soorten beschermd dan onder de oude wetgeving. Daarom is het nodig opnieuw in kaart te brengen welke beschermde soorten potentieel voorkomen. Daarnaast dient opnieuw onderzocht te worden of de heikikker al dan niet aanwezig is in het plangebied.

Behalve de bescherming van soorten worden ook de bescherming van Natura 2000-gebieden en de bescherming van houtopstanden sinds 1 januari 2017 geregeld via de Wet natuurbescherming. Het beleid rond het NNN is vastgelegd in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) en heet hier formeel EHS.

Deze rapportage geeft een eerste inschatting van het effect op beschermde gebieden, geeft aan welke beschermde flora en fauna mogelijk voorkomen in het plangebied en wat de effecten van de ingreep hierop zijn. Wanneer effecten op beschermde gebieden mogelijk aan de orde zijn en/of wanneer het voorkomen van beschermde flora en fauna niet afdoende kan worden aangetoond of uitgesloten, is er nog aanvullend onderzoek nodig.

1.2 Doel

Met de quickscan worden de volgende vragen beantwoord:

- Wat is de ligging van het plangebied ten opzichte van beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN)?
- Welke beschermde flora en fauna komen potentieel voor in het plangebied?
- Heeft de ingreep mogelijk een effect op beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN)?

- Heeft de ingreep mogelijk een effect op de potentieel aanwezige beschermde flora en fauna?
- Heeft de ingreep betrekking op houtopstanden die onder de Wet natuurbescherming beschermd zijn?
- Houdt het uitvoeren van de ingreep mogelijk een overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming in?
- Is er voor de effecten op beschermde gebieden een nadere toetsing nodig?
- Naar welke soorten en voor deze soorten belangrijke functies is eventueel aanvullend onderzoek nodig?

Het heikikkeronderzoek geeft antwoord op de volgende vragen:

- Zijn er heikikkers in het plangebied aanwezig?
- Welke functies voor heikikkers zijn er in het plangebied aanwezig?
- Heeft de ingreep een negatief effect op de heikikkers?
- Houdt het uitvoeren van de ingreep mogelijk een overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming in?
- Is er voor de effecten op heikikkers een mitigatieplan nodig?
- Is er voor de effecten op heikikkers een ontheffing van de Wet natuurbescherming nodig?

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de relevante wet- en regelgeving toegelicht. Hoofdstuk 3 beschrijft de werkwijze en inspanning, en in hoofdstuk 4 volgt een beschrijving van het plangebied. De ingreep wordt in hoofdstuk 5 omschreven. In hoofdstuk 6 worden de resultaten van de ecologische quickscan gepresenteerd. In hoofdstuk 7 worden vervolgens de mogelijke effecten van de ingreep getoetst aan het NNN en de Wet natuurbescherming. In hoofdstukken 8 en 9 wordt extra aandacht besteed aan het heikikkeronderzoek; eerst worden de resultaten weergegeven en daarna volgt de toetsing op mogelijke effecten. In hoofdstuk 10 zijn de conclusies en aanbevelingen opgenomen. Tevens is een korte bronnenlijst opgenomen (hoofdstuk 11). Als laatste volgen de bijlagen.

2. Wet- en regelgeving

2.1 Wet natuurbescherming

2.1.1 Algemeen

Op 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming in werking getreden. Deze wet is de Nederlandse implementatie van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, aangevuld met nationale bepalingen. De Wet natuurbescherming vervangt de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet. De Wet natuurbescherming kent drie pijlers, namelijk:

- bescherming van Natura 2000-gebieden,
- bescherming van soorten,
- bescherming van houtopstanden.

Daarnaast is er een belangrijke plaats ingeruimd voor de zorgplicht (artikel 1.11). Vanuit deze zorgplicht moeten handelingen achterwege blijven waarvan men kan vermoeden dat zij nadelige gevolgen kunnen hebben voor beschermde gebieden of soorten.

In dit hoofdstuk volgt een eenvoudige weergave van de essentie van de Wet natuurbescherming, voor zover deze betrekking heeft op ruimtelijke ontwikkelingen en festiviteiten. Verbodsartikelen worden voor de leesbaarheid vereenvoudigd weergegeven. Raadpleeg voor de exacte formulering de wetstekst (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2016-34.html>).

2.1.2 Bescherming Natura 2000-gebieden

Vanuit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn hebben de lidstaten de verplichting om speciale beschermingszones aan te wijzen. Deze speciale beschermingszones heten Natura 2000-gebieden. Elk Natura 2000-gebied heeft instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van:

- leefgebieden voor vogelsoorten, voor zover nodig voor de uitvoering van de Vogelrichtlijn, en/of
- natuurlijke habitats en de habitats van soorten, voor zover nodig voor de uitvoering van de Habitatrichtlijn.

Verboden (volgens artikel 2.7, lid 2) is elke activiteit (in de wet: project of handeling) zowel binnen als buiten een Natura 2000-gebied die, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen:

- de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kan verslechteren of,
- een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen.

De activiteit kan alleen doorgang vinden als Gedeputeerde Staten van de provincie waarin de activiteit plaatsvindt een vergunning verlenen. Voor diverse werkzaamheden in nationaal belang

(zoals werkzaamheden rond de hoofdspoorwegen) is de minister van Economische Zaken bevoegd gezag.

2.1.3 Bescherming van soorten

De Wet natuurbescherming kent drie beschermingsregimes:

- beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn,
- beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn,
- beschermingsregime andere soorten.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Onder het beschermingsregime Vogelrichtlijn vallen alle van nature in Nederland in het wild levende vogels. Op basis van artikel 3.1 is het verboden om:

1. opzettelijk vogels te doden of te vangen,
2. opzettelijk vogelnesten, -rustplaatsen en -eieren te vernielen of te beschadigen of vogelnesten weg te nemen,
3. eieren van vogels te rapen en deze onder zich te hebben,
4. opzettelijk vogels te storen.

Het verbod om vogels opzettelijk te storen geldt niet wanneer dit niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de betreffende soort. Bij werkzaamheden in het broedseizoen kan het verlaten van nesten als gevolg van verstoring leiden tot het indirect doden van dieren of het aantasten van de functionaliteit van nesten en dus tot een overtreding van artikel 3.1, lid 1 en 2.

De vogelsoorten die jaar op jaar gebruik maken van hetzelfde nest zijn verdeeld over vier categorieën waarvan de nesten een jaarronde bescherming genieten. Ook is er een vijfde categorie van vogels waarvan een inventarisatie van de nesten gewenst kan zijn (zie 0).

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Onder het beschermingsregime Habitatrichtlijn vallen

alle dieren uit:

- de Habitatrichtlijn, bijlage IV, onderdeel a,
- het Verdrag van Bern, bijlage II,
- het Verdrag van Bonn, bijlage I,

en alle planten uit:

- de Habitatrichtlijn, bijlage IV, onderdeel b,
- het Verdrag van Bern, bijlage I.

Volgens artikel 3.5 is het verboden om, voor zover het soorten betreft uit bovenstaande bijlagen:

1. opzettelijk dieren te doden of te vangen,
2. opzettelijk dieren te verstoren,
3. opzettelijk eieren van dieren te vernielen of te rapen,
4. voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen,
5. opzettelijk planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

In de genoemde bijlagen van de verdragen van Bern en Bonn staan ook diverse vogelsoorten genoemd. Dit betekent dat voor deze soorten het (ver)storen ook verboden is wanneer dit geen effect heeft op de instandhouding van de betreffende soort.

Beschermingsregime andere soorten

Onder het 'beschermingsregime andere soorten' vallen een aantal soorten waarvoor er geen Europese verplichting ligt tot bescherming. Nederland geeft zo uitvoering aan de algemene verplichting van het Biodiversiteitsverdrag om de staat van instandhouding van dier- en plantensoorten te beschermen.

Volgens artikel 3.10 is het verboden om, voor zover het soorten uit deze lijst betreft:

1. opzettelijk dieren te doden of te vangen,
2. voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen,
3. opzettelijk planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Onder dit beschermingsregime vallen ook een groot aantal zeer algemene zoogdieren en amfibieën. Een groot deel van deze algemene soorten zijn door de provincies en het ministerie van EZ voor ruimtelijke ontwikkelingen vrijgesteld van de Wet natuurbescherming (zie Bijlage 4).

Ontheffing en vrijstellingen

Ontheffingen worden verleend door de minister van Economische zaken of Gedeputeerde Staten, en geven een initiatiefnemer de mogelijkheid om onder voorwaarden de wet te overtreden. Vrijstellingen worden gegeven door de minister van Economische zaken of Provinciale Staten en beschrijven handelingen en situaties waarin de wet niet van toepassing is.

Ontheffing voor het overtreden van de verbodsbepalingen of het verkrijgen van een vrijstelling kan alleen wanneer er:

- geen andere bevredigende oplossing bestaat,
- geen negatief effect is op de staat van instandhouding van de soort,
- en er voldaan is aan de in de wet genoemde belangen (artikel 3.3, lid 4b, artikel 3.8, lid 5b en artikel 3.10, lid 2).

Voor het beschermingsregime overige soorten is het voldoende als er voldaan wordt aan een in de wet genoemd belang.

2.1.4 Bescherming van houtopstanden

Een houtopstand beslaat een oppervlakte van 10 are of meer, of bestaat uit een rijbeplanting van meer dan twintig bomen, gerekend over het totaal aantal rijen.

Volgens artikel 4.2 vallen buiten de bescherming houtopstanden:

- houtopstanden binnen door de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom houtopstanden,
- houtopstanden op erven of in tuinen en fruitbomen en windschermen om boomgaarden,
- naaldbomen bedoeld als kerstbomen en niet ouder dan twintig jaar en kweekgoed,
- uit populieren of wilgen bestaande wegbeplantingen, beplantingen langs watergangen en eenrijige beplantingen langs landbouwgronden,
- het dunnen van een houtopstand,
- uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande beplantingen die zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa en die:
 - ten minste eens per tien jaar worden geoogst,
 - bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid bestaande uit een aaneengesloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter,
 - zijn aangelegd na 1 januari 2013.

Volgens artikel 4.2 is het verboden een houtopstand geheel of gedeeltelijk te vellen zonder daar melding van te doen bij Gedeputeerde Staten. Dit geldt niet voor het periodiek vellen van griend- of hakhout. Binnen drie jaar moet het gevelde deel weer zijn herplant.

Vrijstellingen gelden er wanneer het vellen gebeurt middels een goedgekeurde gedragscode of de werkzaamheden voortvloeien uit instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden of nodig zijn voor aanleg en het onderhoud van brandgangen op natuurterreinen.

2.2 Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN; voorheen Ecologische Hoofdstructuur (EHS)) bestaat uit planologisch beschermde gebieden die zijn aangewezen om ecologische verbindingen te realiseren tussen belangrijke natuurgebieden. Deze natuurgebieden en de verbindingen daartussen vormen samen een ecologisch netwerk. De wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN mogen niet door een ingreep worden aangetast. Alle (mogelijke) effecten van een voorgenomen ingreep moeten daarop dan ook worden getoetst. De provincie waarbinnen het plangebied valt geeft invulling aan het NNN en is daartoe het bevoegd gezag. Voor meer informatie over het NNN en het toetsingskader zie <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/natuurnetwerk-nederland>.

2.3 Wet dieren

De Wet natuurbescherming kent geen verbod op het verwonden van dieren. Dit is namelijk al verboden in de Wet dieren. Volgens artikel 2.1 van de Wet dieren, eerste lid, is het namelijk verboden om:

- zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is, bij een dier pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen.

De Wet dieren kent een ontheffingsmogelijkheid, maar alleen als het belang van het welzijn van dieren zich er niet tegen verzet. Een ontheffing is niet nodig wanneer vaststaat dat het mogelijk verwonden van dieren een 'redelijk doel' dient, of 'noodzakelijk' is. In deze rapportage wordt niet getoetst aan de Wet dieren.

3. Werkwijze

3.1 Ecologische quickscan

De volgende methoden zijn bij het onderzoek gebruikt:

1. Op 29 maart bezochten M. van der Hout en stagiair A. Brinkman, student Toegepaste Biologie aan Aeres Hogeschool Almere, het plangebied 'Actualisatie Sefonsterpolder'. Zij inventariseerden de in het plangebied aanwezige ruimtelijke structuren en ecotopen met behulp van de volgende instrumenten:
 - verrekijker,
 - fotocamera,
 - schepnet.
2. De ligging van het plangebied ten opzichte van nabijgelegen beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN) werd opgezocht.
3. Van der Hout en Brinkman onderzochten door middel van literatuuronderzoek welke beschermde flora en fauna in de ruime omgeving van het plangebied recentelijk zijn waargenomen. Hierbij werd gebruik gemaakt van waarnemingen uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), aangevuld met gegevens uit relevante recente verspreidingsatlassen en actuele websites.
4. Zij maakten aan de hand van het veldbezoek en het literatuuronderzoek op grond van *expert judgement* een inschatting van de beschermde flora en fauna met bijbehorende functies die in het plangebied (kunnen) voorkomen.
5. In samenspraak met de opdrachtgever werd de ingreep in kaart gebracht en omschreven.
6. Op grond van de beschreven ingreep:
 - bepaalden Van der Hout en Brinkman of negatieve effecten op beschermde gebieden op voorhand zijn uit te sluiten of dat hiervoor nog een aanvullende toetsing noodzakelijk is,
 - maakten zij een inschatting van de redelijkerwijs te verwachten negatieve effecten op de (potentieel) aanwezige beschermde soorten en functies,
 - bepaalden zij of de bescherming van houtopstanden aan de orde is.

3.2 Onderzoek naar heikikker

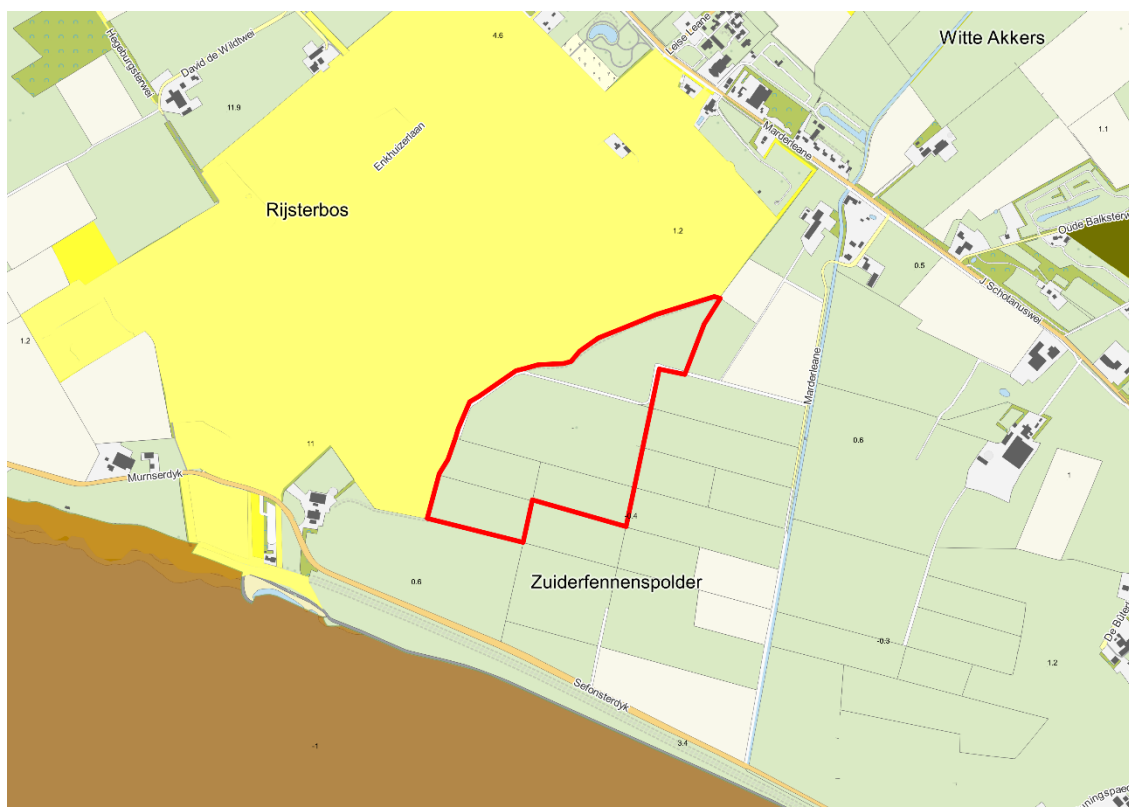
Het aanvullende onderzoek naar de heikikker is conform de soortenstandaard uitgevoerd (RVO, 2014a). Hiervoor zijn drie veldbezoeken uitgevoerd, twee daarvan in de periode februari-maart 2017 en de laatste op 19 juni 2017. Door het lange uitblijven van voor de heikikker geschikte weersomstandigheden in februari, zijn de eerste twee veldbezoeken kort na elkaar in maart

uitgevoerd, op 29 en 31 maart. Tijdens de eerste twee veldbezoeken is er geluisterd naar kooractiviteiten en is er gezocht naar adulte dieren en eiklommen. Hierbij zijn foto's gemaakt van de waargenomen dieren en eiklommen. Tijdens het derde veldbezoek is er met behulp van een schepnet gezocht naar larven, juvenielen (jonge dieren) en adulte dieren.

4. Omschrijving plangebied

4.1 Ligging

Het plangebied ligt in de Sefonsterpolder in Gaasterland, in de provincie Friesland. In Figuur 1 is de begrenzing van het plangebied weergegeven. Het plangebied wordt aan de noord- en westzijde begrensd door het Rysterbos (Rijsterbos) en aan de zuid- en oostzijde door agrarisch gebied, waaronder de Zuiderfennenspolder.

Figuur 1. Ligging van het plangebied, met de begrenzing in rood aangegeven. Het Natuurnetwerk Nederland is met geel aangegeven en het nabijgelegen Natura 2000-gebied met bruin. © Dienst voor het kadaster en de openbare registers, Apeldoorn, 2017.

4.2 Beschrijving

Het plangebied bestaat uit een uitgestrekte polder met voornamelijk droog agrarisch grasland. De percelen zijn omringd door smalle sloten en langs de oostkant van het plangebied loopt een bredere sloot. Langs een aantal dwarssloten staat een enkele kleine boom. De westkant grenst direct aan het Rijsterbos, dat tevens een NNN-gebied is.

4.3 Aanwezige ecotopen

Binnen het plangebied zijn de volgende ecotopen aanwezig (zie ook Bijlage 1):

- droog, agrarisch grasland,
- smalle, ondiepe sloot (<2 meter breed, <1 meter diep),

- brede, ondiepe sloot (>2 meter breed, <1 meter diep),
- brede, diepe sloot (>2 meter breed, >1 meter diep),
- dunne bomen en struiken (vogelkers (*Prunus sp.*), wilg (*Salix sp.*) en meidoorn (*Crataegus sp.*)) (diameter borsthoogte < 25 cm),
- lage, opgaande begroeiing, bestaande uit onder andere grassen, gewone rolklaver (*Lotus corniculatus*), witte en kleine klaver (*Trifolium repens* en *T. dubium*), paardenbloem (*Taraxacum sp.*), gewoon biggeloof (*Hypochaeris radicata*), schapen- en veldzuring (*Rumex acetosella* en *R. acetosa*), vogelmuur (*Stellaria nemorum*), gewone hoornbloem (*Cerastium fontanum*), blauwe glidkruid (*Scutellaria galericulata*), hoenderbeet (*Lamium amplexicaule*) en vogelwikke (*Vicia cracca*),
- in de watergangen voornamelijk riet (*Phragmites australis*), fonteinkruid (*Potamogeton sp.*), kikkerbeet (*Hydrocharis morsus-ranae*), egelskop (*Sparganium sp.*) en zwanenbloem (*Butomus umbellatus*).

5. Ingreep

Provincie Fryslân (Friesland) wil in ongeveer 25 hectare van de Sefonsterpolder een natuurlijke overgang creëren van agrarisch gebied naar bosgebied. Werkzaamheden die daartoe in het plangebied plaatsvinden bestaan voornamelijk uit:

- aanplanten van bomen en struiken,
- creëren van bloemrijk grasland,
- flauwer maken van taluds langs de slootoever,
- graven van dobbe of poel,
- dempen of verondiepen van watergangen,
- graven van nieuwe watergangen.

6. Resultaten Ecologische quickscan

6.1 Beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN)

Het Natura 2000-gebied dat het dichtst bij het plangebied ligt is het 'IJsselmeer'. Dit Natura 2000-gebied ligt op minder dan 500 meter afstand ten zuiden van het plangebied.

Het NNN-gebied 'Rysterbosk' (Rijsterbos) grenst aan de oostkant tegen het plangebied aan (zie figuur 1).

6.2 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

In de NDFF zijn van de afgelopen vijf jaar, binnen het plangebied geen waarnemingen bekend van soorten die onder dit beschermingsregime vallen.

Binnen het plangebied zijn geen geschikte nestlocaties aanwezig voor vogelsoorten met jaar rond beschermde vaste rust- en/ of verblijfplaatsen (categorie 1-4). Daarom is aanwezigheid van vogelsoorten zoals de huismus (*Passer domesticus*), gierzwaluw (*Apus apus*) en buizerd (*Buteo buteo*) uit te sluiten.

Ook is aanwezigheid van vogelsoorten uit categorie 5 uit te sluiten door gebrek aan broedmogelijkheden in het plangebied.

Vogels die in de tuin en het stedelijk gebied broeden worden ook niet verwacht in het plangebied. Overige vogels die in weilanden broeden, zoals de kievit (*Vanellus vanellus*), zijn wel vlak buiten het plangebied foeragerend waargenomen. Broedlocaties van deze soort zijn niet in het plangebied waargenomen, maar broedgevallen in het plangebied kunnen niet uitgesloten worden.

Het plangebied kan mogelijk functioneren als foerageergebied voor vogels die in het Rijsterbos en in de omliggende percelen broeden. Aangezien er in de nabije omgeving voldoende alternatief foerageergebied aanwezig is, wordt niet verwacht dat het plangebied een essentieel foerageergebied is.

Het voorkomen van vogels zoals genoemd in de verdragen van Bonn en Bern kan niet op voorhand worden uitgesloten. Deze soorten vallen zowel onder het beschermingsregime Vogelrichtlijn als het beschermingsregime Habitatrichtlijn. Voor deze soorten geldt dat ze niet opzettelijk mogen worden verstoord, ongeacht hun staat van instandhouding.

6.3 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

In de NDFF is van de afgelopen vijf jaar, binnen het plangebied van soorten die onder dit beschermingsregime vallen alleen een waarneming van heikikker bekend.

6.3.1 Planten

De liggende raket (*Sisymbrium supinum*) en zomerschroeforchis (*Spiranthes aestivalis*) zijn verdwenen uit Nederland. De kleine vlotvaren (*Salvinia natans*) komt van nature in Nederland niet voor. Alle recente meldingen zijn terug te voeren op weggegooid aquariumplanten. Het geel

schorpioenmos (*Hamatocaulis vernicosus*) is een soort van kalkarme, ijzerrijke moerassen, en de tonghaarmuts (*Orthotrichum rogeri*) komt vooral voor in jonge wilgenbossen en in jonge aanplant van zomereik. De drijvende waterweegbree (*Luronium natans*) is een soort van helder, voedselarm tot matig voedselrijk, zwak zuur water en het kruipend moerasscherm (*Apium repens*) is een soort van zwak zure veen- of kleibodems, die 's winters ondiep overstroomd worden. De groenknolorchis (*Liparis loeselii*) tenslotte is een soort van natte duinvalleien en trilvenen. Gezien de biotopen in het plangebied kan het voorkomen van al deze soorten redelijkerwijs worden uitgesloten.

6.3.2 Zoogdieren

Vleermuizen

Het plangebied zelf is niet geschikt als foerageergebied voor vleermuizen. Het bos waaraan het plangebied grenst is mogelijk wel geschikt als foerageergebied. Aangezien er voldoende alternatieven in de nabije omgeving zijn, is de kans klein dat het plangebied een essentieel foerageergebied is. Lijnvormige elementen zoals bomenrijen zijn in het plangebied niet aanwezig.

Omdat bomen en gebouwen in het plangebied ontbreken, zijn er geen mogelijkheden voor vaste rust- en/of verblijfplaatsen aanwezig.

Het voorkomen van essentiële functies voor vleermuizen kan hiermee worden uitgesloten.

Bever en otter

In het plangebied zijn geen sporen van de otter (*Lutra lutra*) of bever (*Castor fiber*) aangetroffen. In de directe omgeving van het plangebied zijn volgens de literatuur otters waargenomen. De watergangen in het plangebied zelf zijn niet geschikt voor de otter om in te verblijven; ze zijn relatief smal en ondiep en bevatten relatief weinig vissen. Het voorkomen van de otter en bever kan dan ook worden uitgesloten.

Hamster, hazelmuis en noordse woelmuis

Het verspreidingsgebied van de hamster (*Cricetus cricetus*) en hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) is beperkt tot Zuid-Limburg.

De noordse woelmuis (*Microtus oeconomus*) heeft voorkeur voor een zeer natte, kruidenrijke vegetatie en beperkt zich tot de lage, natte delen van Nederland. De soort komt in zuidwest Friesland voor, maar binnen het plangebied is geen geschikt habitat voor de noordse woelmuis aanwezig; het voorkomen van deze soort kan op basis daarvan dan ook worden uitgesloten.

Overige zoogdieren

De overige onder de Habitatrichtlijn vallende in Nederland voorkomende zoogdieren betreffen of zeezoogdieren of slechts zelden in Limburgse bossen waargenomen soorten (de wilde kat (*Felis silvestris*) en de lynx (*Lynx lynx*) en de in Nederland slechts zwervend aangetroffen wolf (*Canis lupus*)). Derhalve kan worden gesteld dat binnen het plangebied geen onder dit beschermingsregime vallende overige zoogdieren voorkomen.

6.3.3 Reptielen

Het plangebied ligt ver buiten het bekende verspreidingsgebied van de muurhagedis (*Lacerta muralis*) en de gladde slang (*Coronella austriaca*), en voldoet niet aan de biotoopeisen van de

zandhagedis (*Lacerta agilis*) (schrale halfopen vegetatie met kleine open zandplekjes). Derhalve kan worden gesteld dat binnen het plangebied geen onder dit beschermingsregime vallende reptielen voorkomen.

6.3.4 Amfibieën

In het plangebied is open water aanwezig in de vorm van smalle ondiepe sloten en breed (on-)diep stilstaand water. Het plangebied is daarom geschikt voor de voortplanting van amfibieën. Ook in de directe omgeving is geschikt voortplantingswater voor zwaardere of strikt beschermde amfibieën aanwezig. De aanwezigheid van amfibieën die onder dit beschermingsregime vallen kan daarom niet worden uitgesloten.

Uit veldwaarnemingen blijkt dat de heikikker (*Rana arvalis*) broedend en mogelijk ook overwinterend in het plangebied voorkomt. Ook is een aantal dode individuen waargenomen (zie bijlage 1). Uit bekende verspreidingsgegevens blijkt dat de rugstreeppad (*Bufo calamita*) in de omgeving van het plangebied voorkomt. Op dit moment is het plangebied niet geschikt voor de rugstreeppad, maar wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd wordt het plangebied waarschijnlijk wel geschikt.

6.3.5 Vissen

In het plangebied is wel open water aanwezig, maar de onder dit beschermingsregime vallende vissen zijn rivier-optrekkende zoutwatersoorten die niet of nauwelijks in Nederland worden aangetroffen.

6.3.6 Vlinders en libellen

In het plangebied komen geen voedselarme wateren of vegetaties voor die geschikt zijn als leefgebied voor onder dit beschermingsregime vallende libellen en dagvlinders. Het voorkomen van deze libellen en vlinders kan daarom redelijkerwijs worden uitgesloten.

6.3.7 Overige ongewervelden

Het oevertaas (*Palingenia longicauda*), de juchtleerkever (*Osmoderma eremita*) en Bataafse stroommossel (*Unio crassus*) zijn uit Nederland verdwenen. Van de vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) is slechts een populatie nabij Maarheeze (Noord-Brabant) bekend. Omdat veensloten en vennen met schoon water in het plangebied ontbreken kan het voorkomen van andere onder dit beschermingsregime vallende overige ongewervelden redelijkerwijs worden uitgesloten.

6.4 Beschermingsregime andere soorten

In de NDFF zijn van de afgelopen vijf jaar, binnen het plangebied geen waarnemingen bekend van soorten die onder dit beschermingsregime vallen.

6.4.1 Planten

Tijdens het veldbezoek werden geen beschermde planten aangetroffen. Binnen het plangebied zijn geen ecotopen aanwezig waar beschermde planten in voorkomen.

6.4.2 Zoogdieren

Muizen

Op basis van het bekende verspreidingsgebied kunnen de eikelmuis (*Eliomys quercinus*), grote bosmuis (*Apodemus flavicollis*), veldspitsmuis (*Crocidura leucodon*) en molmuis (*Arvicola scherman*) op voorhand worden uitgesloten.

De waterspitsmuis (*Neomys fodiens*) is gebonden aan schone wateren met een rijke oevervegetatie. De oevervegetaties in het plangebied bestaan voornamelijk uit erg smalle (10-30 cm) rietstroken. Voor waterspitsmuis vormt het plangebied dan ook geen geschikte habitat.

De overige onder dit beschermingsregime vallende muizen zijn door de provincie Friesland voor ruimtelijke ingrepen vrijgesteld van de Wet natuurbescherming.

Eekhoorn

Tijdens het veldbezoek werden geen nesten van de eekhoorn (*Sciurus vulgaris*) of knaagsporen aangetroffen. Het plangebied vertoont dan ook geen essentiële functie voor de eekhoorn.

Haasachtigen, egel en vos

Tijdens het veldbezoek zijn hazen (*Lepus europeus*) en uitwerpselen van vossen (*Vulpes vulpes*) waargenomen. Er zijn geen vossenholten waargenomen; het plangebied functioneert mogelijk enkel als foerageergebied. Op grond van voldoende alternatieven in de nabije omgeving, zal er geen sprake zijn van een essentieel foerageergebied. De vos is in de provincie Friesland voor ruimtelijke ingrepen niet vrijgesteld van de Wet natuurbescherming, de haas wel.

Marterachtigen

Er zijn geen gebouwen en bomen aanwezig in het plangebied. Het is dan ook uitgesloten dat het plangebied dient als verblijfplaats voor de steenmarter (*Martes foina*) of boommarter (*Martes martes*). In het plangebied werden tijdens de veldbezoeken geen sporen van de das (*Meles meles*) aangetroffen. Door een lokale beheerder en omwonenden zijn wel waarnemingen van een of meerdere dassen in het plangebied gedaan. Provincie Fryslân meldt dat er enkele wissels vanuit het Rijsterbos naar het plangebied lopen. Volgens bekende verspreidingsgegevens heeft de das mogelijk wel verblijfplaatsen in het nabijgelegen Rijsterbos.

Binnen het plangebied zelf zijn geen verblijfplaatsen aanwezig, ook is het onwaarschijnlijk dat het plangebied zelf een essentieel foerageergebied vormt, maar mogelijk maakt het wel deel uit van een foerageergebied van een of meerdere dassen.

De bunzing (*Mustela putorius*), hermelijn (*Mustela erminea*) en wezel (*Mustela nivalis*) zijn door de provincie Friesland vrijgesteld van de Wet natuurbescherming.

Overige zoogdieren

De overige onder dit beschermingsregime vallende zoogdieren betreffen ofwel zeezoogdieren ofwel in het bos of open veld levende grote hoefdieren. Daarom kan redelijkerwijs worden gesteld dat binnen het plangebied geen onder dit beschermingsregime vallende overige zoogdieren voorkomen.

6.4.3 Vissen

In het plangebied is open water aanwezig. Het voorkomen van vissen kan dan ook niet uitgesloten worden. De grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*) is een soort van afwateringsgreppels, poldersloten en ondiepe oeverzones van grotere wateren. Tijdens het veldbezoek is op meerdere plekken met een schepnet bemonsterd. Daarbij zijn geen beschermde vissen aangetroffen.

6.4.4 Reptielen

Het plangebied ligt binnen het bekende verspreidingsgebied van de ringslang (*Natrix natrix*) en de levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*). Langs de bosrand zijn enkele geschikte plekken voor de levendbarende hagedis aangetroffen; aanwezigheid van deze soort kan dan ook niet op voorhand uitgesloten worden. Binnen het plangebied werden geen geschikte broeihopen voor de ringslang aangetroffen. Daarnaast lijken de sloten door hun gebrek aan goede oevervegetatie ook maar beperkt geschikt als foerageergebied voor de ringslang. Essentiele functies voor ringslangen worden binnen het plangebied dan ook niet verwacht.

6.4.5 Amfibieën

In het plangebied is open water aanwezig. Het plangebied is dan ook geschikt voor de voortplanting van amfibieën. Ook in de directe omgeving is geschikt voortplantingswater voor beschermde amfibieën aanwezig. De aanwezigheid van overwinterende amfibieën kan daarom niet worden uitgesloten.

Tijdens het veldbezoek is de bruine kikker (*Rana temporaria*) waargenomen. Deze soort is samen met de kleine watersalamander (*Lissotriton vulgaris*), gewone pad (*Bufo bufo*), bastaardkikker (*Pelophylax kl. esculentus*) en meerkikker (*Pelophylax ridibundus*) door de provincies voor ruimtelijke ingrepen vrijgesteld van de Wet natuurbescherming.

6.4.6 Dagvlinders en libellen

In het plangebied komen geen voedselarme wateren of vegetaties voor die geschikt zijn als leefgebied voor onder dit beschermingsregime vallende libellen en dagvlinders. Het voorkomen van deze libellen en dagvlinders kan daarom redelijkerwijs worden uitgesloten.

6.4.7 Overige ongewervelden

Het plangebied bevindt zich buiten het bekende verspreidingsgebied van de Europese rivierkreeft (*Astacus astacus*) en het vliegend hert (*Lucanus cervus*).

6.5 Bescherming van houtopstanden

Er zijn geen bomen in het plangebied aanwezig. De bomen van het Rijsterbos bevinden zich buiten het plangebied.

7. Toetsing en effectbeoordeling

Ecologische quickscan

7.1 Beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN)

Het Natura 2000-gebied dat het dichtst bij het plangebied ligt is het 'IJsselmeer'. Dit gebied ligt op minder dan 500 meter afstand ten zuiden van het plangebied.

Er zijn menselijke invloeden aanwezig (in de vorm van agrarisch gebied en een autoweg) in het gebied tussen het plangebied en het 'IJsselmeer'. Hierdoor zijn negatieve effecten door geluidsverstoring of visuele verstoring als gevolg van de ingreep op het gebied uit te sluiten.

De ingreep draagt niet bij aan verreikende effecten, zoals stikstofdepositie of verdroging. De ingreep leidt dan ook niet tot een verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in Natura 2000-gebieden en heeft ook geen significant versturend effect op de soorten waarvoor Natura 2000-gebieden zijn aangewezen.

Een overtreding van de Wet natuurbescherming ten aanzien van Natura 2000-gebieden is dan ook niet aan de orde.

Het plangebied ligt tegen het NNN-gebied 'Rijsterbos' aan (zie figuur 1). De ingreep vindt niet plaats binnen het NNN. Hierdoor is het afwegingskader Ecologische Hoofdstructuur niet van toepassing.

7.2 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Binnen het plangebied zijn geen jaarrond beschermde nesten van vogelsoorten met vaste rust- en/of verblijfplaatsen (categorie 1-4) waargenomen of te verwachten. Ook is de aanwezigheid van vogelsoorten die onder categorie 5 vallen uit te sluiten. Werkzaamheden zullen daarom artikel 3.1, lid 2 en 4 van de Wet natuurbescherming niet overtreden.

Rondom het plangebied zijn mogelijk broedlocaties van kieviten (*Vanellus vanellus*) aanwezig. Hoewel de kievit geen beschermde soort is, kan de ingreep mogelijk wel leiden tot een overtreding van de zorgplicht zoals gesteld in artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming wanneer de werkzaamheden in het broedseizoen worden uitgevoerd.

7.3 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

7.3.1 Zoogdieren

Vleermuizen

Uit de resultaten blijkt dat er geen soorten vleermuizen binnen het plangebied kunnen voorkomen. Wel kan de aangrenzende bosrand van het Rijsterbos als foerageergebied gebruikt worden. Er wordt echter niet verwacht dat het om essentieel foerageergebied gaat.

Omdat er geen vaste rust- en/of verblijfplaatsen van vleermuizen verwacht worden in het plangebied, leidt de ingreep niet tot een overtreding van de Wet natuurbescherming.

Overige zoogdieren

Uit de resultaten blijkt dat de aanwezigheid van soorten uit deze groep redelijkerwijs kan worden uitgesloten. De ingreep leidt voor deze soorten dan ook niet tot een overtreding van de Wet natuurbescherming.

7.4 Amfibieën

Uit de resultaten blijkt dat het plangebied geschikt is voor de heikikker. De heikikker is tijdens het veldbezoek waargenomen. Daarnaast kan de rugstreeppad zich in het plangebied vestigen tijdens de werkzaamheden omdat het plangebied dan geschikt wordt voor deze soort en de soort in de directe omgeving van het plangebied voorkomt. Daarmee kan een eventueel negatief effect op deze soorten niet worden uitgesloten.

Het dempen of verondiepen van watergangen leidt mogelijk tot tijdelijke verstoring en een afname van de functionaliteit van voortplantingsplaatsen, en is daarmee een overtreding van artikel 3.5, lid 2 en 4 Wet natuurbescherming. Het graven van nieuwe watergangen, dobben of poelen zal mogelijk wel leiden tot verbetering van (een deel van) het habitat.

7.4.1 Overige soortgroepen

Uit de resultaten blijkt dat het voorkomen van onder dit beschermingsregime vallende beschermde soorten uit de soortgroepen planten, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en overige ongewervelden redelijkerwijs kan worden uitgesloten. Daarmee is ook een negatief effect op deze soorten redelijkerwijs uit te sluiten. De ingreep leidt derhalve niet tot een overtreding van de Wet natuurbescherming voor deze soorten.

7.5 Beschermingsregime andere soorten

7.5.1 Zoogdieren

Muizen

Uit de resultaten blijkt dat de aanwezigheid van de waterspitsmuis op voorhand niet uitgesloten kan worden. De ingreep leidt mogelijk tot tijdelijke verstoring en vernieling van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen en is daarmee een overtreding van artikel 3.10, lid 1 Wet natuurbescherming. Het creëren van bloemrijk grasland en flauwe taluds zal mogelijk leiden tot een verbetering van (een deel van) het habitat.

De aanwezigheid van andere soorten uit deze groepen kan redelijkerwijs worden uitgesloten. De ingreep leidt voor deze soorten dan ook niet tot een overtreding van de Wet natuurbescherming.

Marterachtigen en eekhoorn

Volgens bekende verspreidingsgegevens heeft de das mogelijk wel verblijfplaatsen in het nabijgelegen Rijsterbos. Daarnaast vormt het plangebied mogelijk een onderdeel van het foerageergebied van aanwezige dassen. Het uitvoeren van de werkzaamheden kan tijdelijke verstoring veroorzaken voor de dassen, maar gezien de tijdelijke aard van de ingreep, de aanwezigheid van voldoende alternatief foerageergebied in de directe omgeving en omdat de ingreep geen essentiële functies voor de soort verstoort en/ of vernietigt, wordt niet verwacht dat het een significant negatief effect op de soort heeft. Om toch zoveel mogelijk rekening te houden met dassen die het plangebied als foerageergebied gebruiken kunnen werkzaamheden het best in de periode juli – november worden uitgevoerd.

Uit de resultaten blijkt dat het voorkomen van andere soorten uit deze groepen redelijkerwijs kan worden uitgesloten. De ingreep leidt voor deze soorten dan ook niet tot een overtreding van de Wet natuurbescherming.

Vos

Uit de resultaten blijkt dat het voorkomen van de vos niet kan worden uitgesloten. Deze soort is in de provincie Friesland niet vrijgesteld van de Wet natuurbescherming. Omdat er geen vaste rust- en/of verblijfplaatsen aanwezig zijn in het plangebied, zal er geen sprake zijn van een overtreding van de Wet natuurbescherming.

Overige zoogdieren

Uit de resultaten blijkt dat het voorkomen van soorten uit deze groepen redelijkerwijs kan worden uitgesloten of dat zij voor ruimtelijke ingrepen zijn vrijgesteld van de Wet natuurbescherming. De ingreep leidt voor deze soorten dan ook niet tot een overtreding van de Wet natuurbescherming.

7.5.2 Reptielen

Uit de resultaten blijkt dat het voorkomen van de levendbarende hagedis langs de bosrand niet uit te sluiten is. De werkzaamheden kunnen leiden tot beschadiging van mogelijk aanwezige broed- en rustgebieden langs de bosrand. Wanneer werkzaamheden binnen de kwetsbare periode van deze soort uitgevoerd worden, is de ingreep een overtreding van artikel 3.10, lid 1 Wet natuurbescherming. Indien werkzaamheden buiten de kwetsbare periode uitgevoerd worden en vooraf hout- en takkenstapels uit het werkgebied worden verwijderd, kan op eenvoudige wijze een overtreding voorkomen worden.

7.5.3 Overige soortgroepen

Uit de resultaten blijkt dat het voorkomen van onder dit beschermingsregime vallende beschermde soorten uit de soortgroepen planten, vissen, dagvlinders, libellen en overige ongewervelden redelijkerwijs kan worden uitgesloten of dat zij voor ruimtelijke ingrepen zijn vrijgesteld van de Wet natuurbescherming. De ingreep leidt derhalve niet tot een overtreding van de Wet natuurbescherming voor deze soorten.

7.6 Bescherming van houtopstanden

Er worden geen bomen gekapt. Daarom is artikel 4.2 van de Wet natuurbescherming niet van toepassing.

8. Resultaten heikikkeronderzoek

Uit de ecologische quickscan bleek dat het plangebied geschikt is voor heikikkers. Op basis hiervan is aanvullend onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van heikikkers, waarvoor in totaal drie veldbezoeken zijn uitgevoerd. De eerste twee veldbezoeken zijn vlak achter elkaar in maart 2017 uitgevoerd (op 29 en 31 maart) en het derde veldbezoek is op 19 juni 2017 uitgevoerd. Tijdens de eerste twee veldbezoeken werd er gelet op kooractiviteiten, de aanwezigheid van adulte exemplaren en eiklommen in de watergangen. Tijdens het derde bezoek werd er gezocht naar larven in de watergangen en juvenielen dieren in de watergangen en op het land.

Op basis van deze veldbezoeken kan worden vastgesteld dat heikikkers aanwezig zijn in het plangebied (zie Bijlage 2). Er werden op acht verschillende locaties in verschillende watergangen van het plangebied heikikkers en/of eiklommen waargenomen. Ook zijn er dode exemplaren gevonden, mogelijk ten gevolge van opschoning van de watergangen. De waargenomen eiklommen waren daarentegen niet beschadigd (zie bijlage 1).

Meerdere watergangen worden gebruikt als voortplantingsplaats, gezien de aanwezigheid van eiklommen. Mogelijk worden de slootkanten en kleine bomen langs deze watergangen gebruikt als overwinteringslocaties. Gezien de verbindingen met andere percelen via sloten en andere watergangen kan het plangebied mogelijk tot een netwerk van één of meerdere heikikkerpopulaties behoren, verspreid over de Sefonsterpolder en de Zuiderfennenspolder.

9.Toetsing en effectbeoordeling heikikker

Afhankelijk van het aantal bomen en struiken dat wordt aangeplant, en waar dit zal gebeuren, kan deze activiteit zowel positieve als negatieve effecten hebben op de heikikkers. Aangeplante struiken en kleine bosjes kunnen gebruikt worden als overwinteringslocaties, zolang deze niet in contact zijn met oppervlakte- en grondwater (Soortenstandaard heikikker 2.0, 2014). Wel kan er sprake zijn van een negatief effect wanneer bomen en struiken vlak langs de watergangen geplant worden en zo mogelijke voortplantingswateren te veel beschaduen.

Het creëren van bloemrijk grasland heeft mogelijk een positief effect op de kwaliteit van de functionele leefomgeving van de heikikker. Vooral omdat het voedselaanbod voor heikikkers in dit extensief beheerde natuurdoeltype flink kan stijgen.

Werkzaamheden die nodig zijn om de taluds langs slootoevers flauwer te maken, kunnen mogelijk heikikkers verstoren. Dit is echter een tijdelijk effect. Het resultaat van flauwere oevers zal mogelijk een positief effect hebben op de kwaliteit van onder andere voortplantingsplaatsen voor heikikkers.

Het graven van nieuwe watergangen, dobben en/of poelen zal mogelijk bijdragen aan een verbetering van het habitat en de migratiemogelijkheden voor heikikkers. De werkzaamheden die daarvoor nodig zijn kunnen echter wel voor tijdelijke verstoring zorgen.

Het verondiepen of afdempen van bestaande watergangen zorgt mogelijk voor verstoring en het beschadigen en vernielen van geschikt leefgebied en voortplantingslocaties. Wanneer deze werkzaamheden uitgevoerd worden in wateren waar heikikkers aanwezig zijn (figuur 2), dan is er zeker sprake van een negatief effect op heikikkers.

Over het algemeen kan geconcludeerd worden dat het uitvoeren van de meeste bovenstaande werkzaamheden een overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming inhoudt. Verstoring van heikikkers en het beschadigen en/of vernielen van voortplantings- en rustplaatsen houden een overtreding van artikel 3.5, lid 2 en 4 Wet natuurbescherming in.

Dit houdt in dat een mitigatieplan en een ontheffing van de Wet natuurbescherming nodig is. In het mitigatieplan moet een aantal maatregelen beschreven worden die de negatieve effecten mitigeren en/of compenseren.

10. Conclusies

10.1 Beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN)

De ingreep leidt niet tot een verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in het IJsselmeer en heeft ook geen significant verstorend effect op de soorten waarvoor het IJsselmeer is aangewezen.

Het plangebied ligt tegen het NNN-gebied 'Rijsterbos' aan, maar de ingreep vindt niet plaats binnen het NNN. Hierdoor is het afwegingskader Ecologische Hoofdstructuur niet van toepassing.

10.2 Beschermde soorten

10.2.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

In het plangebied zijn geen vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond zijn beschermd (categorie 1-4) waargenomen of te verwachten. Ook is aanwezigheid van vogelsoorten uit categorie 5 uit te sluiten.

Rondom het plangebied zijn wel foeragerende kieviten waargenomen. Mogelijk broeden deze in de buurt van het plangebied. Zij kunnen verstoring ondervinden van de werkzaamheden wanneer deze in het broedseizoen worden uitgevoerd. Hoewel de kievit geen beschermde soort is, geldt nog wel de zorgplicht (artikel 1.11 Wet natuurbescherming). Daarom wordt geadviseerd om buiten het broedseizoen te werken.

Werkzaamheden die uitgevoerd worden tijdens het broedseizoen kunnen ook voor andere vogels leiden tot het verlaten van nesten met eieren of jongen en brengen de functionaliteit van de nesten in gevaar. Voor het broedseizoen stelt de wet geen vaste begin- of einddatum. Normaal gesproken loopt het broedseizoen voor de meeste vogelsoorten van 15 maart tot 15 juli.

Wanneer niet buiten het broedseizoen gewerkt kan worden, moet het plangebied voorafgaand aan de werkzaamheden door een deskundige op het gebied van beschermde soorten onderzocht worden op de aanwezigheid van broedgevallen. Ook is het dan aan te raden het aanwezige snoeiafval en de vegetatie binnen het werkterrein (ruim) voor het broedseizoen te verwijderen, om de kans op broedgevallen binnen het plangebied te beperken.

Het is niet mogelijk ontheffing te verkrijgen voor het verstoren van broedende vogels.

10.2.2 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Het plangebied is niet geschikt voor vleermuizen. Mogelijk wordt de bosrand van het Rijsterbos gebruikt als foerageergebied, maar dit wordt niet als essentieel foerageergebied beschouwd. Daarnaast is het plangebied niet geschikt als (essentiële) vliegroute voor vleermuizen.

Binnen het plangebied komen heikikkers voor. Door het uitvoeren van de werkzaamheden wordt deze soort verstoord. Mogelijk trekt het uitvoeren van de werkzaamheden ook rugstreeppadden aan. Tijdens de werkzaamheden kunnen deze ook verstoord of gedood worden. Dit houdt een overtreding van artikel 3.5, lid 1, 2 en 4 Wet natuurbescherming plaats. Daarom is een ontheffing van de Wet natuurbescherming nodig en moet er een mitigatieplan opgesteld gaan worden.

10.2.3 Beschermingsregime andere soorten

Volgens bekende verspreidingsgegevens heeft de das mogelijk wel verblijfplaatsen in het nabijgelegen Rijsterbos. Daarnaast vormt het plangebied mogelijk een onderdeel van het foerageergebied van aanwezige dassen. Het uitvoeren van de werkzaamheden kan tijdelijke verstoring veroorzaken voor de dassen, maar gezien de tijdelijke aard van de ingreep, de aanwezigheid van voldoende alternatief foerageergebied in de directe omgeving en omdat de ingreep geen essentiële functies voor de soort verstoort en/ of vernietigd, wordt niet verwacht dat het een significant negatief effect op de soort heeft. Om toch zoveel mogelijk rekening te houden met dassen die het plangebied als foerageergebied gebruiken kunnen werkzaamheden het best in de periode juli – november worden uitgevoerd.

Tijdens het veldbezoek zijn uitwerpselen van de vos waargenomen. Deze soort is in de provincie Friesland niet vrijgesteld van de Wet natuurbescherming. Het plangebied dient mogelijk als foerageergebied, maar zeker niet als vaste rust- en/of verblijfplaats. Omdat er geen verblijfplaatsen aanwezig zijn en niet beschadigd of vernield kunnen worden, is er geen sprake van een overtreding van artikel 3.10, lid 1 Wet natuurbescherming.

Op basis van de resultaten kan aanwezigheid van broed- en rustplekken voor de levendbarende hagedis langs de bosrand niet uitgesloten worden. De maximale homerange van levendbarende hagedissen is 500 meter. Wanneer werkzaamheden binnen deze afstand van de bosrand, binnen de kwetsbare periode van deze soort uitgevoerd worden, is de ingreep in overtreding met artikel 3.10, lid 1 Wet natuurbescherming. Indien werkzaamheden buiten de kwetsbare periode uitgevoerd worden, en hout- en takkenstapels voorafgaand aan de werkzaamheden buiten de kwetsbare periode uit het gebied worden verwijderd, kan op eenvoudige wijze een overtreding voorkomen worden.

De beste periode om werkzaamheden uit te voeren loopt van half augustus tot en met eind september. Indien werkzaamheden in deze periode niet mogelijk zijn, wordt aanbevolen om aanvullend onderzoek naar deze soort uit te laten voeren. Aanvullend onderzoek naar de levendbarende hagedis kan uitgevoerd worden met behulp van tapijttegels in de periode april tot en met september.

10.3 Bescherming van houtopstanden

Omdat er geen bomen worden gekapt is artikel 4.2. van de Wet natuurbescherming niet van toepassing.

10.4 Samenvatting

In algemene zin kan redelijkerwijs worden gesteld dat op grond van de mogelijke effecten de uitvoering van de ingreep niet door de Wet natuurbescherming wordt verhinderd, mits rekening gehouden wordt met de kwetsbare periode van levendbarende hagedis (of aanvullend onderzoek naar deze soort wordt uitgevoerd), een mitigatieplan wordt opgesteld om rekening te houden met de heikikker en ontheffing voor deze soort wordt aangevraagd.

Daarnaast moet tijdens het uitvoeren van de werkzaamheden rekening gehouden worden met het broedseizoen van vogels omdat mogelijk kieviten broeden rondom het plangebied en met de kwetsbare periode van levendbarende hagedis.

11. Bronnen

11.1 Literatuur

- Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie) 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. – Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.
- Brouwer, T., M. Dorenbosch, R. van Eekelen & J. Spier, 2010. Vissenatlas Noord-Brabant. Uitgeverij Profiel, Bedum.
- Creemers, C.M. & J.C.W. van Delft, 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill, 2011. Vleermuizen. Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Tirion Natuur.
- Floron, 2011. Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Limpens, H., J. Regelink & R. Koelman, 2011. Cursus vleermuizen en planologie. Cursusmap, Zoogdiervereniging.
- Regelink, J.R. & T. Bosch, 2007. Grote bosmuis in Winterswijk. Zoogdier 18 (2): 23.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland 2014a. Soortenstandaard Das, versie 2.0.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014b. Soortenstandaard Grote modderkruiper, versie 2.0.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014c. Soortenstandaard Heikikker, versie 2.0.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014d. Soortenstandaard Noordse woelmuis, versie 2.0.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland 2014e. Soortenstandaard Rugstreeppad, versie 2.0.

11.2 Websites

- www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol
- www.ravon.nl
- www.soortenbank.nl
- www.sovon.nl
- www.telmee.nl
- www.verspreidingsatlas.nl
- www.vlinderstichting.nl
- www.zoogdiervereniging.nl

Bijlage 1. Foto-impressie plangebied

Figuur 5. Het plangebied bestaat voornamelijk uit droog agrarisch grasland dat wordt begrensd door een bosrand.

Figuur 6. Het plangebied wordt begrensd door meerdere brede en smalle sloten. Ook ligt tussen elke perceel een aparte dwarssluit.

Figuur 7. Er lagen een aantal dode heikikkers op de oever en in het water, mogelijk als gevolg van het opschonen van de watergangen.

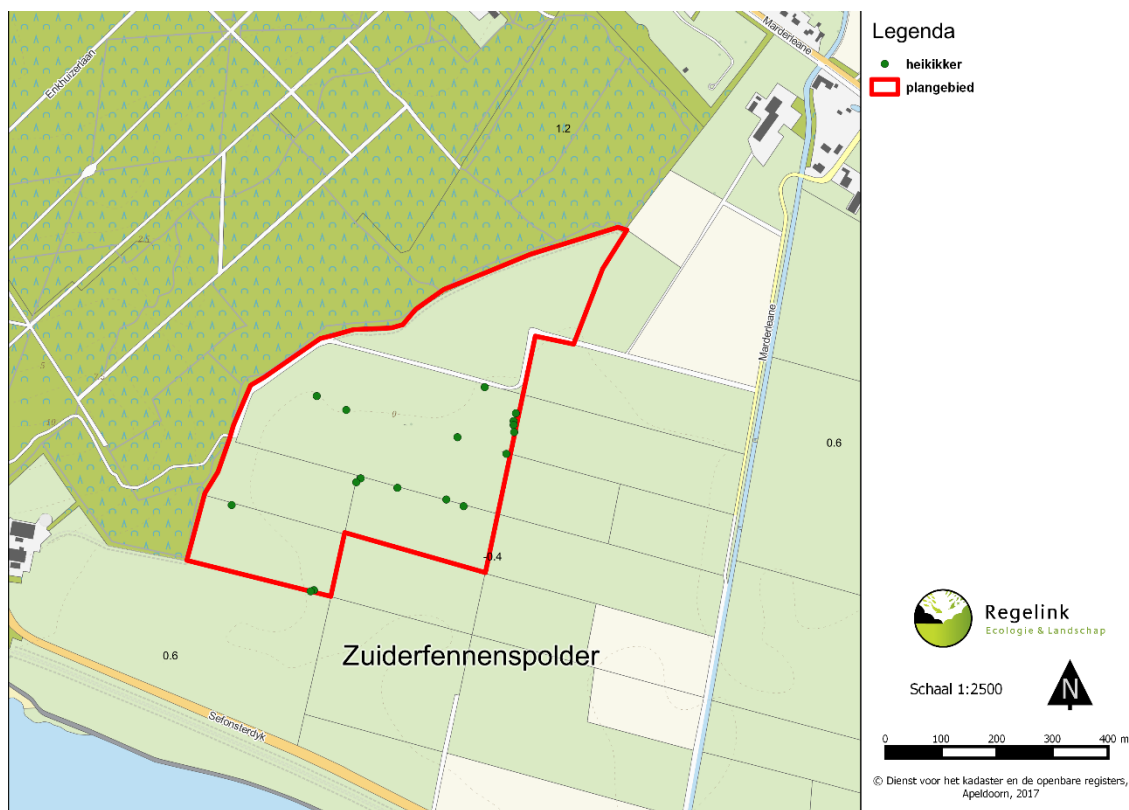

Figuur 8. In het plangebied zijn uitwerpselen van vossen gevonden. Omdat er geen vossenholen zijn waargenomen is het plangebied hoogstwaarschijnlijk alleen een foerageergebied.

Figuur 9. Aan de westkant grenst het plangebied aan het NNN-gebied 'Rijsterbos'. De bosrand is mogelijk geschikt als broed- en/of rustplaats voor de levendbarende hagedis.

Bijlage 2. Waargenomen heikikkers

Figuur 2. Locaties van de waargenomen heikikkers in het plangebied. Elke groene stip stelt een waarneming van volwassen, juvenielen of eikclonpen voor. © Dienst voor het kadaster en de openbare registers, Apeldoorn, 2017.

Bijlage 3. Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten

Het Ministerie van LNV (nu: EZ) heeft in augustus 2009 de lijst met vogelsoorten waarvan de nesten het hele jaar door beschermd zijn aangepast. Met ingang van 26 augustus 2009 geldt een jaarronde bescherming van nestplaatsen van de soorten van categorie 1-4. Voor de soorten van categorie 5 is een inventarisatie gewenst.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Categorie
steenuil	<i>Athene noctua</i>	1
gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	2
huismus	<i>Passer domesticus</i>	2
roek	<i>Corvus frugilegus</i>	2
grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	3
kerkuil	<i>Tyto alba</i>	3
oehoe	<i>Bubo bubo</i>	3
ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>	3
slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>	3
boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>	4
buizerd	<i>Buteo buteo</i>	4
havik	<i>Accipiter gentilis</i>	4
ransuil	<i>Asio otus</i>	4
sperwer	<i>Accipiter nisus</i>	4
wespendief	<i>Pernis apivorus</i>	4
zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i>	4
blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>	5
boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	5
bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	5
boomklever	<i>Sitta europaea</i>	5
boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	5
bosuil	<i>Strix aluco</i>	5
brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	5
draaihals	<i>Jynx torquilla</i>	5
eidereend	<i>Somateria mollissima</i>	5
ekster	<i>Pica pica</i>	5
gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	5
glanskop	<i>Parus palustris</i>	5
grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	5
groene specht	<i>Picus viridis</i>	5
grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>	5
hop	<i>Upupa epops</i>	5
huiszwaluw	<i>Delichon urbicum</i>	5
ijsvogel	<i>Alcedo atthis</i>	5

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Categorie
kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>	5
kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>	5
koolmees	<i>Parus major</i>	5
kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris macrodactyla</i>	5
oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>	5
pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>	5
raaf	<i>Corvus corax</i>	5
ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>	5
spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	5
tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	5
torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	5
zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>	5
zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>	5
zwarte mees	<i>Periparus ater</i>	5
zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	5
zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>	5

Bijlage 4. Vrijstelling per provincie

De volgende soorten zijn voor ruimtelijke ingrepen voor alle provincies vrijgesteld:

Amfibieën

- bruine kikker (*Rana temporaria*)
- gewone pad (*Bufo bufo*)
- kleine watersalamander (*Lissotriton vulgaris*)
- meerkikker (*Rana ridibunda*)
- middelste groene kikker/bastaardkikker (*Pelophylax kl. esculentus*)

Zoogdieren

- bosmuis (*Apodemus sylvaticus*)
- egel (*Erinaceus europeus*)
- haas (*Lepus europeus*)
- huisspitsmuis (*Crocidura russula*)
- ondergrondse woelmuis (*Pitymys subterraneus*)
- ree (*Capreolus capreolus*)
- tweekleurige bosspitsmuis (*Sorex coronatus*)
- woelrat (*Arvicola terrestris*)

De volgende zoogdieren zijn in de provincie Friesland niet vrijgesteld van de Wet natuurbescherming:

- vos (*Vulpes vulpes*)
- konijn (*Oryctolagus cuniculus*)